

บทที่ 4

วิธีปฏิบัติในการควบคุม เพื่อป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับเงินฝาก และตัวอย่างการทุจริตเกี่ยวกับเงินฝาก

เงินฝากซึ่งเป็นแหล่งที่มาของเงินทุนที่สำคัญของธนาคารพาณิชย์นั้นมีจำนวนบัญชีและมีรายการเคลื่อนไหวในแต่ละวันมาก จึงอาจมีช่องทางทุจริตได้โดยง่าย ดังนั้นในการปฏิบัติงานด้านนี้ นอกจากจะต้องมีความรวดเร็วและถูกต้องแล้ว ยังจะต้องมีการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดด้วย

การทุจริตในบัญชีเงินฝากอาจจะเกิดขึ้นได้เนื่องจากธนาคารไม่มีระเบียบและวิธีการปฏิบัติงานที่รัดกุม อาทิเช่น ไม่มีการสอบยันระหว่างหน้าทำงานต่าง ๆ ขอมให้บุคคลคนเดียวทำหน้าที่สองอย่างซึ่งจะต้องสอบยันกัน ขาดการตรวจสอบโดยพนักงานที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานประจำวัน เป็นต้น การทุจริตส่วนใหญ่ มักเกิดจากบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหวมีเงินคงเหลือจำนวนสูง บัญชีเงินฝากของพนักงาน และบัญชีเงินฝากของลูกค้าซึ่งพนักงานมีผลประโยชน์อยู่ด้วย

การควบคุม เพื่อป้องกันการทุจริตในบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน

เงินฝากกระแสรายวันเป็นที่สิ้นของธนาคารที่มีการทุจริตมากที่สุด จากการศึกษากรณีตัวอย่างการทุจริตที่ได้เกิดขึ้น พบว่า การทุจริตได้เกิดขึ้นจากบัญชีเงินฝากกระแสรายวันมากกว่าชนิดอื่น ๆ การควบคุม เพื่อป้องกันการทุจริตในบัญชีเงินฝากกระแสรายวันจึงมีความสำคัญ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติดังต่อไปนี้

ก. การแบ่งแยกหน้าทำงาน กระทำโดยแบ่งแยกหน้าทำงานด้านการเงินกับหน้าทำงานด้านบัญชี พนักงานรับ-จ่ายเงินจะต้องไม่เป็นผู้ลงบัญชีรายตัวผู้ฝาก ไม่ควร

จะมีส่วนช่วยในการจัดเตรียมรายงานการฝากและถอนเงินของลูกค้า และไม่ควรจะเป็นผู้เก็บรายงานการฝากและถอนเงินเพื่อส่งให้แก่ลูกค้าที่หน้าเคาน์เตอร์ ทั้งนี้ เพราะหากพนักงานรับ-จ่ายเงินดังกล่าวเป็นผู้ลงบัญชีแยกประเภทรายตัวผู้ฝากเอง ก็อาจจะมีการปิดเบื้อนตัวเลขเพื่อยักยอกเงินสดขึ้นก็ได้ หรือหากพนักงานรับ-จ่ายเงินได้มีส่วนช่วยในการจัดเตรียมรายงานการฝากและถอนเงินก่อนที่จะส่งไปให้ลูกค้า ก็อาจทำให้การบันทึกยอดเงินฝากในส่วนที่ได้ยักยอกไปก็ได้ ในทางตรงกันข้าม พนักงานลงบัญชีก็ไม่ควรจะได้รับอนุญาตให้เข้าไปในบริเวณปฏิบัติงานของพนักงานรับ-จ่ายเงิน หรือไม่ควรจะได้รับมอบหมายหน้าที่ในงานของพนักงานรับ-จ่ายเงินด้วย

สำหรับภายในหน่วยงานบัญชีเงินฝากนั้น ควรจะมีการแบ่งแยกหน้าที่งานเพื่อที่ว่างงานของพนักงานคนหนึ่งจะได้รับการพิสูจน์โดยงานของพนักงานคนอื่น ตัวอย่างเช่น ในการบันทึกบัญชีรายตัวผู้ฝากโดยพนักงานบัญชีคนหนึ่งอาจใช้วิธีพิสูจน์รายการในบัญชีโดยให้พนักงานบัญชีคนอื่นตรวจสอบการลงบัญชีทุกรายการ นอกจากนั้นพนักงานบัญชีเงินฝากไม่ควรเป็นผู้จัดทำและส่งรายงานการฝากและถอนเงินให้ผู้ฝาก และไม่ควรให้พนักงานบัญชีเงินฝากเกี่ยวข้องกับงานของแผนกอื่น ๆ เช่น แผนกการเงิน แผนกเงินใหญ่ยืม และแผนกบัญชีทั่วไป เป็นต้น

ข. วิธีปฏิบัติงาน

1. การกำหนดระเบียบและวิธีการปฏิบัติงานต่าง ๆ ธนาคารจะต้องกำหนดระเบียบและวิธีการปฏิบัติงานประจำวันใหม่ด้วยความรัดกุม ได้แก่ ระเบียบเกี่ยวกับการเปิดบัญชี การรับฝากเงิน การจ่ายหรือถอนเงิน การคืนเช็ค การปิดบัญชี การจ่ายสมุดเช็ค เป็นต้น โดยจะต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้พนักงานธนาคารสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องรวมทั้งจะต้องมีการกำหนดหน้าที่งานต่าง ๆ ให้มีการสอบย้อนกันอยู่ในตัว ตัวอย่างเช่น ในเรื่องการเปิดบัญชี ควรกำหนดวิธีปฏิบัติให้มีการตรวจสอบรายชื่อกับ Black List ก่อนที่จะรับเปิดบัญชี ในเรื่องการจ่ายเงินตามเช็ค

ก่อนที่จะจ่ายเงินให้ลูกค้าจะต้องมีการอนุมัติให้จ่ายเงินได้โดยพนักงานผู้รับมอบอำนาจของธนาคาร และเช็คที่จ่ายเงินแล้วควรปรุหรือทำเครื่องหมายอื่น ๆ แสดงว่าจ่ายแล้ว และนำเก็บในวันที่จ่ายเพื่อป้องกันการจ่ายเงินซ้ำ ในกรณีที่มีเช็คจะต้องคืนเนื่องจากขาดความสมบูรณ์หรือมีเงินในบัญชีไม่พอ จะต้องรีบคืนไปภายในกำหนดเวลาของสำนักหักบัญชีหรือที่ตกลงกันระหว่างธนาคาร มิฉะนั้นธนาคารอื่นอาจจ่ายเงินไป ระเบียบและการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเงินฝากตามหลักการธนาคารพาณิชย์ที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2

2. การพิสูจน์ยอดคงเหลือของบัญชีเงินฝาก บัญชีเงินฝากกระแสรายวันรายบุคคลควรมีการพิสูจน์ยอดคงเหลือเป็นประจำ โดยการเก็บยอดคงเหลือของบัญชีผู้ฝากแต่ละรายตรวจสอบกับบัญชีแยกประเภททั่วไป และเปรียบเทียบกับสมุดทะเบียนคุมยอดคงเหลือเงินฝากแต่ละบัญชี บัญชีเงินฝากรายใดที่เคลื่อนไหวผิดปกติควรรายงานให้ผู้จัดการทราบ การพิสูจน์ยอดคงเหลือของบัญชีเงินฝากทำได้ 3 วิธีดังนี้

(ก) การพิสูจน์ยอดคงเหลือโดยการจัดทำบัญชีเงินฝาก
(Test Balance) ธนาคารที่มีจำนวนบัญชีเงินฝากไม่มากนัก มักนิยมจัดทำบัญชีเงินฝากกระแสรายวันขึ้นจากสมุดทะเบียนคุมยอดคงเหลือเงินฝากแต่ละบัญชี (Balance Book) สมุดทะเบียนคุมยอดคงเหลือเงินฝากแต่ละบัญชีนี้จะบันทึกเฉพาะเลขที่และจำนวนเงินเมื่อสิ้นวันของบัญชีเงินฝากแต่ละบัญชีจากบัญชีรายตัวผู้ฝาก (Ledger Card) ซึ่งโดยทั่วไปธนาคารจะบันทึกเฉพาะบัญชีที่มียอดเคลื่อนไหวในแต่ละวัน ส่วนบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหวในวันนั้นก็คงให้มียอดไว้คงเดิมตามที่บันทึกไว้ในวันก่อน การทำงานพิสูจน์ยอดทำได้โดยการนำยอดคงเหลือรวมของทุกบัญชีในวันก่อนตั้ง หักด้วยยอดคงเหลือในวันก่อนเฉพาะบัญชีที่มีการเคลื่อนไหว และบวกด้วยยอดคงเหลือในวันนี้เฉพาะบัญชีที่มีการเคลื่อนไหว ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นยอดคงเหลือรวมของบัญชีเงินฝากกระแสรายวันทุกบัญชีในวันนี้ ซึ่งจะต้องตรงกับยอดคงเหลือของบัญชีเงินฝากกระแสรายวันในสมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป ตัวอย่างเช่น สมุดทะเบียนคุมยอดคงเหลือเงินฝากแต่ละบัญชีของธนาคาร มีดังต่อไปนี้

สมุดทะเบียนคุมยอดคงเหลือเงินฝากแต่ละบัญชี (Balance Book)

วันที่	ยอดคงเหลือ	เลขที่บัญชี				
		1	2	3	4	5
2524						
ต.ค. 1		29,212.37	4,253.75	101,878.90	225,575.68	67,035.99
2	365,956.69	17,212.37			175,575.68	
3	285,081.19			81,003.40	115,575.68	

งบพิสูจน์ยอดคงเหลือเงินฝากในวันที่ 3 ต.ค. 2524 จะปรากฏดังนี้

ยอดคงเหลือเงินฝากทุกบัญชีในวันที่ 2 ต.ค. 365,956.69 บาท

หัก ยอดคงเหลือในวันที่ 2 ต.ค. เฉพาะบัญชีที่เคลื่อนไหว

บัญชีที่ 3 1 17,212.37

101,878.90

บัญชีที่ 4

175,575.68 277,454.58 บาท

192,788.05 88,502.11 บาท

บวก ยอดคงเหลือในวันที่ 3 ต.ค. เฉพาะบัญชีเคลื่อนไหว

บัญชีที่ 3

81,003.40

บัญชีที่ 4

115,575.68 196,579.08 บาท

ยอดคงเหลือเงินฝากทุกบัญชีในวันที่ 3 ต.ค.

285,081.19 บาท

(ข) การพิสูจน์ยอดคงเหลือโดยการบวกยอดแต่ละบัญชี ถ้านาคารไม่ได้ทำงบพิสูจน์บัญชีเงินฝาก ก็อาจจะพิสูจน์ยอดคงเหลือของบัญชีเงินฝากกระแสรายวันรายบุคคลกับยอดคงเหลือของบัญชีเงินฝากในบัญชีแยกประเภททั่วไปว่ามีจำนวนถูกต้องตรงกัน

หรือไม่ โดยการเบิกยอดเงินฝากคงเหลือของทุกบัญชีลงในแถบกระดาษ ซึ่งจะช่วยค้นหาข้อผิดพลาดได้สะดวกเมื่อยอดรวมของบัญชีเงินฝากกระแสรายวันรายบุคคลไม่เท่ากับยอดคงเหลือในสมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป

(ค) การพิสูจน์ยอดคงเหลือจากกระดาษทำการพิสูจน์ยอด (Proof Sheet) Proof Sheet เป็นกระดาษสำเนาที่ได้จากเครื่องจักร ซึ่งจะบันทึกรายการบัญชีเงินฝากกระแสรายวันทั้งหมดที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน พร้อมทั้งสรุปยอดรวมด้านเดบิตและเครดิตประจำวัน การพิสูจน์กระทำโดยการนำยอดรวมของบัญชีเงินฝากกระแสรายวันในวันก่อนตั้ง หักด้วยยอดเงินรวมด้านเดบิตซึ่งเป็นจำนวนที่ถูกตัดถอนออกจากบัญชีในวันนั้น และบวกด้วยยอดเงินรวมด้านเครดิตซึ่งเป็นจำนวนที่ถูกค่านำฝากเข้าบัญชีในวันนั้น ผลลัพธ์ที่ได้คือ ยอดรวมบัญชีเงินฝากกระแสรายวันเมื่อสิ้นวันนั้น ซึ่งต้องตรงกันกับยอดเงินฝากที่ปรากฏในบัญชีแยกประเภททั่วไป ดังตัวอย่างเช่น

ยอดคงเหลือเงินฝากทุกบัญชีในวันที่ 2 ต.ค.	365,956.69 บาท
หัก จำนวนเงินที่หักจากบัญชีทั้งสิ้น(ยอดรวมด้านเดบิต)ในวันที่ 3 ต.ค.	<u>120,875.50</u> บาท
	245,081.19 บาท
บวก จำนวนเงินที่เข้าบัญชีทั้งสิ้น(ยอดรวมด้านเครดิต)ในวันที่ 3 ต.ค.	<u>40,000.-</u> บาท
ยอดคงเหลือเงินฝากทุกบัญชีในวันที่ 3 ต.ค.	<u>285,081.19</u> บาท

3. การควบคุมบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหว บัญชีเงินฝากกระแสรายวันรายใดที่ไม่มี การนำเงินเข้าฝากหรือถอนเงินออกเป็นระยะเวลาเกินกว่าที่กำหนด เช่น 1 ปี หรือ 2 ปี เป็นต้น ควรแยกออกมาตั้งเป็นบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหว และให้อยู่ในความควบคุมดูแลของ พนักงานชั้นบริหารอย่างน้อย 2 คน ซึ่งจะช่วยให้การควบคุมสะดวกขึ้นอันเป็นการป้องกันการทุจริตได้ดียิ่งขึ้น การจัดประเภทบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหวนี้อาจจะใช้หลักเกณฑ์อย่างอื่นนอกเหนือจากระยะเวลาที่ไม่เคลื่อนไหว เช่น ขนาดของยอดคงเหลือ หรือประเภทของเจ้า

ของบัญชี เป็นต้น แต่เนื่องจากการทุจริตในบัญชีเหล่านี้เป็นผลมาจากการขาดการติดต่อกับลูกค้าเพียงอย่างเดียว ดังนั้นระยะเวลาที่ไม่เคลื่อนไหวจึงเป็นหลักเกณฑ์ที่มีเหตุผลมากที่สุดในการจัดประเภทบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหว

บัญชีที่ไม่เคลื่อนไหวง่ายต่อการทุจริตมากกว่าบัญชีที่เคลื่อนไหว เพราะบัญชีที่เคลื่อนไหวสามารถป้องกันได้เมื่อส่งรายงานการฝากและถอนเงินให้ลูกค้าเพื่อพิสูจน์ยอด ซึ่งโดยทั่วไปการป้องกันเช่นนี้ไม่มีสำหรับบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหว เพราะธนาคารอาจไม่ทราบที่อยู่ปัจจุบันของเจ้าของบัญชี บัญชีที่ไม่เคลื่อนไหวที่ขาดการควบคุมมักจะก่อให้เกิดการทุจริตขึ้นบ่อย ๆ

วิธีปฏิบัติในการควบคุมเพื่อป้องกันการทุจริตในบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหวมีดังนี้ คือ

ก) กำหนดระยะเวลาที่ไม่เคลื่อนไหวไว้ล่วงหน้าสำหรับการจัดประเภทเป็นบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหว แล้วจึงรวบรวมบัญชีรายตัวผู้ฝากที่ไม่เคลื่อนไหวในแต่ละงวดแยกออกจากบัญชีที่เคลื่อนไหว และให้อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของพนักงานชั้นบริหารอย่างน้อย 2 คน บัตรตัวอย่างลายมือชื่อผู้ฝากของบัญชีเหล่านี้ก็จะต้องแยกออกมาและอยู่ภายใต้การควบคุมดูแล เพื่อป้องกันการเปลี่ยนบัตรตัวอย่างลายมือชื่อผู้ฝาก ซึ่งผู้ทุจริตอาจจะกระทำเพื่อให้ลายมือชื่อในเช็คเหมือนกับลายมือชื่อในบัตรตัวอย่างลายมือชื่อ

ข) ยอดคงเหลือในบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหว จะต้องโอนออกจากบัญชีเงินฝากไปเข้าบัญชีเงินฝากที่ไม่เคลื่อนไหวในบัญชีแยกประเภททั่วไป และจะต้องส่งรายการบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหวซึ่งได้แยกออกมาทั้งหมดให้พนักงานบัญชีเงินฝากเพื่อเขาจะได้ทราบว่าบัญชีอะไรบ้างที่ได้แยกออกแล้วไว้ทางหาก และเมื่อมีรายการฝากเงินหรือถอนเงินในบัญชีเหล่านี้ จะต้องได้รับอนุมัติจากพนักงานชั้นบริหาร และผู้ตรวจสอบภายใน

ค) ผู้ตรวจสอบภายในจะต้องทำบัญชีแยกประเภทเกี่ยวกับบัญชีเงินฝากที่ไม่เคลื่อนไหวนี้ทุกเดือน เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับบัญชีแยกประเภทในบัญชีแยกประเภททั่วไป

ง) ควรมีการจัดส่งรายงานการฝากและถอนเงิน (Statement) ไปให้ผู้ฝากทราบเป็นระยะ ๆ เพื่อให้รับรองยืนยันหรือมาเรียกร้องจำนวนเงินคงเหลือดังกล่าว

4. การควบคุมและเก็บรักษาเอกสาร เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบัญชีเงินฝากประเภทกระแสรายวัน โฉกเก็บ บัตรตัวอย่างลายมือชื่อ ดวงตราของลูกค้า บัญชีรายตัวผู้ฝาก สมุดทะเบียนเงินฝาก ใบขอเปิดบัญชี สลิปต่าง ๆ และสมุดเช็ค ควรได้รับการควบคุมและเก็บรักษาเป็นอย่างดี เพื่อมิให้พนักงานคนใดนำไปใช้ในทางทุจริตได้

บัตรตัวอย่างลายมือชื่อและดวงตราของลูกค้า ควรเก็บไว้ในตู้หรือลิ้นชักที่ใส่กุญแจได้ โดยเรียงตามลำดับเลขที่บัญชีผู้ฝากเพื่อสะดวกแก่การค้นหา และให้อยู่ในความควบคุมดูแลของพนักงานชั้นบริหาร บัตรที่ยังไม่ได้ใช้ควรเก็บรักษาในห้องมั่นคงและอยู่ในความควบคุมของพนักงานชั้นบริหาร การนำบัตรเปล่ามาใช้จะต้องได้รับอนุมัติจากพนักงานที่ได้รับมอบอำนาจ บัตรตัวอย่างลายมือชื่อที่ยกเลิกแล้วควรประทับตราหรือปรุยกเล็กเสีย และแยกออกจากบัตรที่ยังใช้อยู่แล้ว เก็บรักษาไว้ในห้องมั่นคง

บัญชีรายตัวผู้ฝากที่ใช้ในแต่ละวัน ควรเรียงตามลำดับเลขที่บัญชีและเรียงตามหมายเลขที่แน่นอนในแต่ละบัญชี และเมื่อสิ้นวันควรนำเข้าเก็บไว้ในกระเป๋าทรงหรือกระบะใส่กุญแจไว้ แล้วเก็บรักษาไว้ในตู้หรือลิ้นชักหรือในห้องมั่นคง แบบพิมพ์บัญชีที่ยังไม่ได้ใช้ ควรจัดทำทะเบียนคุมและให้อยู่ในความควบคุมดูแลของพนักงานชั้นบริหาร การเบิกมาใช้จะต้องได้รับอนุมัติจากพนักงานที่ได้รับมอบอำนาจ บัญชีเงินฝากที่ไม่เคลื่อนไหว ควรแยกออกจากบัญชีที่เคลื่อนไหว และเก็บรักษาไว้ในห้องมั่นคงโดยให้อยู่ในความควบคุมดูแลของพนักงานชั้นบริหารอย่างน้อย 2 คน เมื่อมีการผ่านรายการในบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหว จะต้องได้รับการอนุมัติจากพนักงานที่ได้รับมอบอำนาจเสียก่อน สำหรับบัญชีเงินฝากที่ปิดแล้วควรเก็บรักษาไว้ในตู้หรือลิ้นชักหรือในห้องมั่นคงเช่นกัน โดยเก็บไว้ร่วมกับเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันมิให้มีการนำไปใช้ในทางทุจริตได้

ใบขอเปิดบัญชี สลิปต่าง ๆ และสมุดเช็ค ที่ยังมีค่าใช้จ่ายเก็บไว้ใน
 หองมันคง เพื่อให้เกิดความปลอดภัยโดยเรียงตามลำดับก่อนหลัง พร้อมทั้งจัดทำทะเบียน
 คมยอดตามแต่ละประเภท และกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาเพื่อมิให้พนักงาน
 ผู้หนึ่งผู้ใดนำไปใช้เพื่อการทุจริตได้ การนำออกมาใช้ควรนำออกมาในจำนวนเท่าที่จำเป็น
 สมุดทะเบียนเงินฝากและสมุดทะเบียนต่าง ๆ ที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อ
 ประโยชน์ในการควบคุมและตรวจสอบ ควรนำเข้าเก็บรักษาไว้ในหองมันคงทุกสิ้นวัน สมุด
 ทะเบียนที่รื้อหมดแล้วควรเก็บรักษาไว้ให้เป็นระเบียบ

5. การสับเปลี่ยนหน้าที่งาน กระทำโดยให้สับเปลี่ยนหน้าที่การลงบัญชี
 ระหว่างพนักงานบัญชีเงินฝาก โดยปกติแล้วบัญชีเงินฝากกระแสรายวันจะถูกแบ่งออกเป็น
 กลุ่ม ๆ ตามตัวเลขหรือตัวอักษร จึงทำให้สะดวกต่อการมอบหมายให้พนักงานบัญชีแต่ละคน
 รับผิดชอบเฉพาะบางกลุ่มบัญชี และสะดวกในการสับเปลี่ยนกลุ่มบัญชีที่รับผิดชอบ ซึ่งจะทำ
 ให้เกิดประโยชน์ในด้านการควบคุมภายในเป็นอย่างมาก การสับเปลี่ยนกลุ่มบัญชีดังกล่าว
 ควรกระทำบ่อย ๆ โดยไม่มีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ซึ่งจะทำให้สามารถตรวจสอบบัญชี
 ทั้งหมดได้ภายในระยะเวลาอันสั้น อันจะเป็นทางหนึ่งในการป้องกันการทุจริตได้ และยัง
 ป้องกันมิให้พนักงานบัญชีคนใดคนหนึ่งควบคุมบัญชีเงินฝากบัญชีใดบัญชีหนึ่งโดยตลอดอันเป็น
 การไม่ปลอดภัยต่อบัญชีเงินฝากนั้น

เมื่อพนักงานบัญชีได้รับมอบหมายไปรับผิดชอบในกลุ่มบัญชีบางกลุ่มนั้น บาง
 ครั้งจึงอาจเป็นไปได้ว่า พนักงานผู้นั้นต้องรับผิดชอบบัญชีของตนเอง กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็น
 วิธีปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เพราะอาจก่อให้เกิดการทุจริตขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น อาจมีการจ่าย
 เช็คส่วนตัวโดยเบิกออกจากบัญชีผู้ฝากรายอื่น อาจมีการลงบัญชีจ่ายเงินตามเช็คซ้ำสองครั้ง
 ในบัญชีของลูกค้าบางราย แล้วนำยอดเงินตามเช็คนั้นไปเข้าบัญชีของพนักงานเอง หรือ
 อาจมีการนำค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่มีได้รับการอนุมัติมาหักออกจากบัญชีลูกค้า แล้วนำไป
 เข้าบัญชีเงินฝากของพนักงานเอง เหล่านี้เป็นต้น ฉะนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงการทุจริตที่อาจจะ

เกิดขึ้นดังกล่าว ธนาคารบางแห่งจึงไม่อนุญาตให้พนักงานของตนมีบัญชีเงินฝากอยู่ในธนาคารหรือสาขาธนาคารที่พนักงานผู้นั้นทำงานอยู่ แต่หากไม่สามารถกำหนดข้อกำหนดดังกล่าวได้ ก็ควรมอบหมายให้พนักงานคนอื่นที่มีชื่อเจ้าของบัญชีเป็นผู้รับผิดชอบบัญชีของพนักงานที่เปิดไว้ และผู้ตรวจสอบภายในก็ควรตรวจสอบบัญชีเงินฝากของพนักงานแต่ละคนบ่อย ๆ ด้วย ธนาคารบางแห่งอาจควบคุมบัญชีของพนักงานโดยการรวมบัญชีเงินฝากเฉพาะบัญชีของพนักงานและลูกจ้างไว้เป็นกลุ่มหนึ่ง แล้วจัดระบบป้องกันเพิ่มเติมสำหรับบัญชีเหล่านี้ การกระทำเช่นนี้จะทำให้การทุจริตที่อาจเกิดขึ้นนั้นคงมีผลกระทบเพียงพนักงานด้วยกันเท่านั้น

6. การให้หยุดพักผ่อน ธนาคารควรจัดให้พนักงานได้หยุดพักผ่อนประจำปี ประมาณ 2 สัปดาห์ โดยอาจจัดให้หยุดเป็นคราว ๆ อย่างน้อยคราวละ 4-5 วัน และถ้าทำได้ควรให้หยุดในระยะเวลาที่มีการส่งรายงานการฝากและถอนเงินไปให้ลูกค้า ในระหว่างที่พนักงานผู้นั้นหยุดงานก็ให้พนักงานผู้อื่นเข้าทำหน้าที่แทน การกระทำเช่นนี้จะทำให้งานของพนักงานคนหนึ่งได้รับการตรวจสอบโดยพนักงานคนอื่นในระหว่างที่พนักงานผู้นั้นไม่อยู่ และจะทำให้สามารถตรวจพบการทุจริตที่พนักงานผู้นั้นกระทำได้นอกจากนี้พนักงานที่หยุดงานก็จะมีโอกาสพักผ่อนด้วย

7. การส่งรายงานการฝากและถอนเงินให้ผู้ฝากและการขอคำรับรองยืนยันยอดเงินฝาก วิธีปฏิบัตินี้เป็นการควบคุมบัญชีเงินฝากกระแสรายวันที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นการควบคุมทางผู้ฝาก รายงานการฝากและถอนเงินพร้อมด้วยยอดคงเหลือเมื่อสิ้นวันสำหรับระยะเวลาหนึ่ง ๆ ควรให้ผู้ตรวจสอบภายในหรือพนักงานธนาคารผู้ซึ่งไม่มีส่วนรับผิดชอบต่อบัญชีของผู้ฝาก เป็นผู้จัดเตรียมบรรจุนของเรียบร้อย แล้วจัดส่งไปให้ผู้ฝากโดยทางไปรษณีย์ด้วยตัวเขาเอง หรือโดยการส่งไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบในการส่ง ซึ่งจะทำให้แน่ใจได้ว่าไม่มีการแก้ไขรายการในรายงานการฝากและถอนเงิน เพื่อให้ผู้ฝากตรวจสอบรายการในรายงานการฝากและถอนเงินนั้นพร้อมทั้งยอดคงเหลือ และลงนามรับรองความ

ถูกต้องหรือแสดงขอแตกต่างหากพบว่าไม่ถูกต้อง แล้วส่งกลับคืนมายังผู้ตรวจสอบภายใน หรือพนักงานธนาคารซึ่งเป็นผู้จัดส่งนั้น

การจัดส่งรายงานการฝากและถอนเงินและการขอคำรับรองยืนยันยอดเงินฝากดังกล่าว ควรกระทำอย่างน้อยที่สุดทุกงวด 6 เดือน แต่ผู้ฝากบางรายอาจขอให้ธนาคารส่งทุก ๆ สัปดาห์ก็ได้ ซึ่งจะช่วยให้การควบคุมได้ผลดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์ในการควบคุมภายในของธนาคาร ผู้ตรวจสอบภายในอาจจะส่งบัญชีเงินฝากให้ลูกค้ายืนยันยอดคงเหลือเป็นประจำทุกเดือนก็ได้ โดยอาจจะเลือกส่งเพียงประมาณร้อยละ 10 ของจำนวนบัญชีเงินฝากกระแสรายวันทั้งหมด การเลือกบัญชีที่จะขอยืนยันยอดเงินคงเหลือนี้อาจใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างทางสถิติ หรืออาจเลือกบัญชีที่มีการเคลื่อนไหวมาก และบัญชีที่มีการเคลื่อนไหวผิดปกติ ทั้งนี้ต้องมีพนักงานบัญชีเงินฝากทราบว่าได้เลือกบัญชีใดส่งไปบ้าง อนึ่ง เพื่อให้เกิดความสะดวกในการติดต่อกับผู้ฝากเพื่อจัดส่งรายงานการฝากและถอนเงินและขอคำรับรองยืนยันยอดคงเหลือ ก็ควรบันทึกชื่อและที่อยู่ของผู้ฝากไว้บนหัวบัญชีให้เป็นที่อยู่ปัจจุบันเสมอ และถ้าผู้ฝากเงินตาย ก็ควรบันทึกไว้เพื่อป้องกันมิให้ผู้อื่นไม่มีอำนาจตามกฎหมายมาถอนเงินไปจากบัญชี

ค. การจัดให้มีผู้ตรวจสอบภายใน เพื่อให้มีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอโดยพนักงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ธนาคารควรจัดให้มีผู้ตรวจสอบภายในเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเงินฝากว่าเป็นไปตามระเบียบคำสั่ง และวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ที่ได้วางไว้หรือไม่ ในกรณีที่สามารจัดให้มีผู้ตรวจสอบภายในประจำในธนาคารหรือสาขานาการแต่ละแห่งได้ ควรให้ผู้ตรวจสอบภายในนั้นตรวจสอบบัญชีเงินฝากโดยละเอียดและรับรองความถูกต้องแล้วรายงานใหญ่จัดการทราบเป็นประจำทุกวัน รวมทั้งพิสูจน์ยอดคงเหลือของผู้ฝากเงินแต่ละรายกับบัญชีแยกประเภททั่วไปและเปรียบเทียบกับสมุดคุมยอดเงินฝากประจำวัน โดยให้ทำบ่อย ๆ เป็นระยะ ๆ หากพบบัญชีใดที่เคลื่อนไหวผิดปกติก็ควรรายงานใหญ่จัดการทราบ นอกจากนี้ต้องเป็นผู้จัด

เตรียมและจัดส่งรายงานการฝากและถอนเงินให้ลูกค้า และให้ลูกค้าตอบยืนยันมายังผู้ตรวจสอบภายในด้วย ผู้ตรวจสอบภายในควรตรวจสอบบัญชีเงินฝากบ่อย ๆ เพื่อป้องกันมิให้การทุจริตเกิดขึ้น และควรทบทวนวิธีปฏิบัติงานบ่อย ๆ ซึ่งจะช่วยให้บัญชีเงินฝากกระแสน้ำวันของธนาคารไม่มีความผิดปกติเกิดขึ้น ผู้ตรวจสอบภายในไม่ควรอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของพนักงานชั้นบริหารที่ควบคุม การปฏิบัติงานที่ตนจะต้องตรวจสอบ

ง. วิธีปฏิบัติอื่น ๆ นอกจากวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ในการป้องกันการทุจริตที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีวิธีปฏิบัติอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการควบคุมบัญชีเงินฝากกระแสน้ำวันอันได้แก่ การใช้นโยบายบุคคลและการตรวจสอบธนาคารตั้งที่ใดกล่าวไว้ในบทที่ 3 ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้ คือ เกี่ยวกับนโยบายบุคคลนั้น ธนาคารจะต้องมีวิธีปฏิบัติในการคัดเลือกพนักงานเพื่อให้ได้พนักงานที่ซื่อสัตย์สุจริต ให้การฝึกอบรมแก่พนักงาน และจะต้องจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานอย่างเพียงพอที่จะช่วยให้เขามีเป็นอยู่ได้อย่างสบายพอสมควร เพื่อที่จะไม่คิดกระทำทุจริต นอกจากนั้น ธนาคารควรสังเกตความเคลื่อนไหวทางการเงินของพนักงานอยู่เสมอ เพราะพนักงานที่ใช้จ่ายเงินมากเกินกว่ารายได้ของเขาจะไม่ปลอดภัยต่อธนาคาร ในกรณีที่พนักงานมีบัญชีเงินฝากอยู่ที่ธนาคารไม่ควรให้พนักงานผู้นั้นเป็นผู้ผ่านบัญชีเงินฝากของตนเอง และบัญชีเงินฝากของพนักงานควรได้รับการตรวจสอบอยู่เสมอ สำหรับเรื่องการตรวจสอบธนาคารนั้น ธนาคารควรจัดให้มีการตรวจสอบพิเศษเป็นครั้งคราวโดยกรรมการ ผู้ตรวจสอบภายใน และพนักงานชั้นบริหาร โดยมิให้พนักงานรู้ตัวล่วงหน้า ตารางการตรวจสอบซึ่งรวมทั้งวันและเวลาที่จะตรวจสอบ ตลอดจนวิธีการตรวจสอบ จะต้องเก็บเป็นความลับ การตรวจสอบวิธีนี้อาจจะเป็นทางป้องกันการทุจริตที่จะเกิดขึ้นและทำให้ทราบข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่มีอยู่

การควบคุมเพื่อป้องกันการทุจริตในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์

โดยทั่วไป เงินฝากออมทรัพย์ซึ่งใช้สมุดคู่มือเป็นหลักฐานในการรับฝากเงินนั้น เป็นบัญชีเงินฝากที่มีความเคลื่อนไหวน้อย และประกอบทั้งเจ้าของบัญชีก็มีโอกาสน้อยมาก

ที่จะรับรูดเงินฝากของเขาตามที่ปรากฏในบัญชีของธนาคาร จึงอาจก่อให้เกิดอันตรายจากการทุจริตในบัญชีเหล่านี้ได้ มาตราการป้องกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยสำหรับบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ ได้แก่ การแบ่งแยกหน้าที่งาน กำหนดระเบียบและวิธีการปฏิบัติงานต่าง ๆ การควบคุมบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหว การควบคุมดอกเบี้ยที่คิดให้ลูกค้า การควบคุมและเก็บรักษาเอกสาร การหมุนเวียนพนักงานหรือการสับเปลี่ยนหน้าที่งาน การให้หยุดพักผ่อน การขอคำรับรองยืนยันยอดเงินฝาก การจัดให้มีผู้ตรวจสอบภายใน และวิธีปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับนโยบายบุคคลและการตรวจสอบธนาคาร วิธีปฏิบัติต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีรายละเอียดคล้ายคลึงกันที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องการควบคุมเพื่อป้องกันการทุจริตในบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน จึงจะได้กล่าวเฉพาะวิธีปฏิบัติที่มีรายละเอียดแตกต่างจากในเรื่องเงินฝากกระแสรายวัน ได้แก่ วิธีปฏิบัติในการแบ่งแยกหน้าที่งาน และการควบคุมดอกเบี้ยที่คิดให้ลูกค้า ซึ่งไม่ได้กล่าวไว้ในเรื่องเงินฝากกระแสรายวัน ดังต่อไปนี้

ก. การแบ่งแยกหน้าที่งาน ธนาคารบางแห่งมีการควบคุมบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ เช่นเดียวกับบัญชีเงินฝากกระแสรายวันคือ มีการแบ่งแยกหน้าที่งานของพนักงานรับ-จ่ายเงินกับพนักงานบัญชีเงินฝาก และในระหว่างพนักงานบัญชีด้วยกันก็จะต้องมีการแบ่งแยกหน้าที่เพื่อให้งานของพนักงานคนหนึ่งได้รับการพิสูจน์โดยงานของพนักงานอีกคนหนึ่ง

ในบางกรณี ธนาคารที่ต้องการให้เกิดความรวดเร็วในการให้บริการแก่ลูกค้า จะบันทึกรายการบัญชีเงินฝากออมทรัพย์เกือบทั้งหมดที่เคาน์เตอร์ ฉะนั้น พนักงานรับ-จ่ายเงินจะเป็นผู้เก็บรักษาบัญชีแยกประเภทด้วย ซึ่งทำให้ไม่อาจใช้วิธีการแบ่งแยกหน้าที่งานในการป้องกันการทุจริตได้ เครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้เพื่อป้องกันการทุจริตในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ในกรณีที่พนักงานรับ-จ่ายเงินเป็นผู้ลงบัญชีเอง ได้แก่ การใช้เครื่องลงบัญชีแบบ Key-Controlled Posting Machine ซึ่งมีความเร็วกว่าการลงบัญชี

ควมมือ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการบันทึกรายการ และจัดข้อผิดพลาดต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวเลข การใช้เครื่องนี้จะทำให้การลงบัญชีทั้งในบัญชีแยกประเภทและในสมุดคู่ฝากกระทำที่เคาน์เตอร์ ซึ่งจะปลอดภัยเมื่อมีการติดตามการปฏิบัติงานประจำวันอย่างถูกต้อง เพราะเครื่องจะเก็บการบันทึกรายการบัญชีทั้งหมดที่เกิดขึ้นโดยมีการลั่นกุญแจไว้แน่นอน

การใช้เครื่องลงบัญชีดังกล่าวสำหรับรายการฝากและถอนกระทำได้ดังนี้คือ เมื่อลูกค้าจะฝากเงินจะต้องยื่นสมุดคู่ฝาก ใบฝากเงิน และเงินสดหรือเช็คให้กับพนักงานรับ-จ่ายเงิน พนักงานรับ-จ่ายเงินจะเปรียบเทียบสมุดคู่มือฝากกับบัญชีของลูกค้า ถ้ายอดคงเหลือตรงกันก็จะนำสมุดคู่ฝาก และบัตรบัญชีของลูกค้าดังกล่าวใส่เข้าไปในเครื่องเพื่อบันทึกรายการฝากพร้อม ๆ กัน ในกรณีที่ยอดคงเหลือในบันทึกทั้งสองไม่ตรงกัน เช่น อาจยังไม่ได้ลงรายการดอกเบี้ยในสมุดคู่ฝาก ก็จะต้องนำสมุดคู่ฝากใส่เข้าไปในเครื่องก่อนเพื่อบันทึกรายการให้ถูกต้องครบถ้วน แล้วจึงนำบัญชีของลูกค้าใส่เข้าไปในเครื่องเพื่อจะได้บันทึกรายการฝากพร้อม ๆ กัน เครื่องลงบัญชีดังกล่าวจะมีแถบบันทึกแสดงฐานะรายการบัญชีอยู่ภายในซึ่งจะถูกใส่กุญแจไว้และให้พนักงานควบคุมหรือตรวจสอบนำออกมาตรวจสอบในภายหลัง เมื่อได้บันทึกรายการฝากเสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พนักงานรับ-จ่ายเงินก็จะคืนสมุดคู่ฝากให้แก่ลูกค้า เก็บเงินเข้าลิ้นชักหรือประทับตราบนเช็คที่นำฝาก และเก็บใบฝากเงินเอาไว้

ในการถอนเงิน วิธีการลงบัญชีก็จะเป็นทำนองเดียวกันกับการฝากเงิน แต่จะต้องใช้ใบถอนเงินแทนใบฝากเงิน ซึ่งใบถอนเงินนี้จะเป็นใบรับเงินซึ่งลูกค้าจะต้องลงลายมือชื่อเพื่อแสดงว่าได้รับเงินโดยถูกต้องแล้ว และพนักงานรับ-จ่ายเงินจะต้องเก็บใบถอนเงินนี้ไว้เพื่อให้ผู้ตรวจสอบได้ตรวจสอบ

หลังจากที่รายการประจำวันได้บันทึกบัญชีเรียบร้อยแล้ว พนักงานควบคุมหรือตรวจสอบจะไขกุญแจเครื่องลงบัญชีเพื่อนำแถบบันทึกออกมาตรวจสอบว่า ยอดเคดิตและ

เครดิตที่ปรากฏในฉบับที่ติดกับยอดรวมจากใบฝากเงินและใบถอนเงินถูกต้องตรงกันหรือไม่ นอกจากนี้ ผู้ตรวจสอบจะต้องบวกลบยอดคงเหลือทั้งต้นวันและสิ้นวันในบัญชีรายตัวผู้ฝากที่ไคลงบัญชีในวันนั้น เพื่อหาผลต่าง ซึ่งจะต้องเท่ากับยอดเงินฝากที่เปลี่ยนแปลงไปในวันนั้นตามที่ปรากฏในบัญชีแยกประเภททั่วไป

นอกจากนี้ เพื่อป้องกันการทุจริตเกี่ยวกับเงินฝากออมทรัพย์ ผู้ตรวจสอบภายในหรือพนักงานชั้นบริหารจะต้องพิสูจน์ยอดบัญชีเหล่านี้เป็นระยะ ๆ ดังนี้

1. จะต้องจัดทำบัญชียอดจากบัญชีรายตัวผู้ฝากชั้น ส่วนรับ ช่วงเวลาที่ไม่แน่นอน และเปรียบเทียบยอดรวมที่ได้รับกับบัญชีคุมยอดแยกประเภททั่วไป

2. จะต้องไปที่เคาน์เตอร์เงินฝากประเภทออมทรัพย์เป็นครั้งคราว เพื่อเปรียบเทียบบันทึกของลูกค้ายอดฝากกับบันทึกของธนาคารตามบัญชีรายตัวผู้ฝาก

ในกรณีที่สมุดฝากยังอยู่กับธนาคาร ก็จะต้องให้บุคคล 2 คนเป็นผู้เก็บรักษา และต้องป้องกันมิให้สมุดคู่มือฝากนั้นตกอยู่ในครอบครองของพนักงานบัญชีหรือพนักงานรับ-จ่ายเงินคนใดคนหนึ่ง

ข. การควบคุมดอกเบี้ยวที่คิดให้ลูกค้า อัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยต้องจ่ายให้แก่ลูกค้า จะอาจเป็นไปตามข้อกำหนดในประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อให้การคำนวณดอกเบี้ยให้แก่ลูกค้าเป็นไปโดยรวดเร็วและถูกต้อง ธนาคารจะต้องกำหนดวิธีคำนวณให้พนักงานถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ ควรจะมีการทำรายละเอียดของดอกเบี้ยที่คิดให้แก่ผู้ฝากแต่ละคนด้วย เพื่อให้เกิดความสะดวกในการควบคุมและตรวจสอบบัญชี

การควบคุมเพื่อป้องกันการทุจริตในบัญชีเงินฝากประจำ

เงินฝากประจำไม่ว่าจะเป็นชนิดที่ใช้ใบรับฝากประจำหรือชนิดที่ใช้สมุดคู่มือฝาก เป็นสัญญาาระหว่างธนาคารกับผู้ฝากว่า ธนาคารจะต้องจ่ายเงินที่ฝากพร้อมด้วย

คอกเบี้ยให้แก่ผู้ฝากเมื่อถึงวันที่ครบกำหนดฝาก วิธีปฏิบัติในการควบคุมเพื่อป้องกันการทุจริตในบัญชีเงินฝากประจำจะคล้ายคลึงกับการควบคุมบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ ซึ่งมีดังนี้ การแบ่งแยกหน้าทำงาน กำหนดระเบียบและวิธีปฏิบัติงานต่าง ๆ การควบคุมคอกเบี้ย ที่คิดให้ลูกค้า การควบคุมและเก็บรักษาเอกสาร การสับเปลี่ยนหน้าทำงาน การให้หยุดพักผ่อน การขอคำรับรองยืนยันยอดเงินฝาก การจัดให้มีผู้ตรวจสอบภายใน และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับนโยบายบุคคลและการตรวจสอบธนาคาร วิธีปฏิบัติต่าง ๆ เหล่านี้ ส่วนใหญ่จะมีรายละเอียดคล้ายคลึงกับที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องการควบคุมเพื่อป้องกันการทุจริตในบัญชีเงินฝากกระแสรายวันและเงินฝากออมทรัพย์ นอกจากเรื่องการแบ่งแยกหน้าทำงาน กล่าวคือ วิธีปฏิบัติในเรื่องการแบ่งแยกหน้าทำงานที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องการควบคุมเพื่อป้องกันการทุจริตในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์นั้นจะใช้เฉพาะกับบัญชีเงินฝากประจำชนิดที่ใส่สมุดคู่ฝากเท่านั้น .

ตัวอย่างการทุจริตเกี่ยวกับเงินฝาก

การทุจริตเกี่ยวกับเงินฝากที่พนักงานเป็นผู้กระทำโดยลำพังหรือโดยร่วมมือกับผู้ฝากนั้นมีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

เรื่องทุจริต พนักงานรับ-จ่ายเงินของสาขาธนาคารแห่งหนึ่งได้ชักยอกเงินที่รับฝากจากลูกค้าเอาไว้ โดยการเขียนจำนวนเงินในใบนำฝากให้ต่ำกว่าความเป็นจริง วิธีการทุจริตกระทำเมื่อผู้ฝากนำเงินมาเข้าบัญชีเงินฝากกระแสรายวันของคนที่ธนาคาร ผู้ทุจริตจะรับเงินไว้ แล้วกรอรายการในใบนำฝากทั้งต้นขั้วและปลายขั้วเอง โดยไม่ได้ให้ลูกค้าลงชื่อ ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ได้กระทำกันอยู่บ่อย ๆ ในสาขาธนาคารแห่งนี้ การเขียนจำนวนเงินที่นำฝากจะเขียนเพียงบางส่วนตามที่จะนำเข้าบัญชีให้ลูกค้า โดยให้มีความสะดวกแก่การถอนจำนวนเงินเพื่อให้ลูกค้าลงในภายหลัง เช่นลูกค้านำเงิน

มาฝากเข้าบัญชีจำนวน 110,000.- บาท ก็เขียนจำนวนเงินใบใบนำฝากทั้งต้นข้าวและ
ปลายข้าวเพียงจำนวน 10,000.- บาท เพื่อยักยกเงินจำนวน 100,000.- บาท
จากนั้นก็ให้นำเงินจำนวนที่จะเข้าบัญชีให้ลูกค้าพร้อมทั้งใบนำฝาก ส่งให้พนักงานรักษา
เงิน เมื่อผู้ทุจริตได้รับใบนำฝากต้นข้าวเพื่อส่งคืนให้ลูกค้า เขาก็จะเติมจำนวนเงินให้
ถูกต้องตรงกับจำนวนเงินที่ลูกค้านำฝาก แล้วจึงส่งต้นข้าวใบนำฝากนั้นคืนให้ลูกค้าไป
เมื่อถึงเวลาการส่งรายงานการฝากและถอนเงินให้ลูกค้า ผู้ทุจริตจะไปช่วยในการจัด
เตรียมและจัดส่งให้ลูกค้า บัญชีเงินฝากของลูกค้ารายใดที่เขาทุจริตไว้ ก็จะได้รับบริการ
แก้ไขให้ถูกต้อง

วิธีการป้องกัน การที่ผู้ทุจริตกระทำการใดคอนข้างง่ายและสะดวก
เนื่องจากได้มีการยอมให้ลูกค้าไม่ต้องเขียนรายการและลงชื่อในใบนำฝาก และในการ
ส่งรายงานการฝากและถอนเงินให้ลูกค้า ก็ได้ยอมให้พนักงานรับ-จ่ายเงินเข้าไปมีส่วน
ช่วยในการจัดเตรียมและจัดส่ง อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ทุจริตสามารถแก้ไขรายการ
ในรายงานการฝากและถอนเงินบัญชีที่ตนทุจริตได้ ดังนั้น วิธีป้องกันคือ นอกจากจะต้อง
มีการกำหนดระเบียบและวิธีปฏิบัติงานในเรื่องการรับฝากเงินให้มีความปลอดภัยและรัด
กุม โดยจะต้องให้ลูกค้าเป็นผู้กรอกรายการในใบนำฝากเอง และลงชื่อไว้ด้วยแล้ว ยัง
จะต้องมีการติดตามดูว่าได้มีการปฏิบัติตามระเบียบและวิธีปฏิบัติที่วางไว้นั้นโดยเคร่งครัด
และสม่ำเสมอหรือไม่ นอกจากนั้นในการส่งรายงานการฝากและถอนเงินให้ลูกค้า และการ
ขอคำรับรองยืนยันยอดเงินฝาก ก็จะต้องไม่ให้พนักงานรับ-จ่ายเงินซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง
เข้าไปปฏิบัติงาน หรือมีส่วนช่วยในการจัดเตรียมและจัดส่งรายงาน

ตัวอย่างที่ 2

เรื่องทุจริต พนักงานบัญชีของสาขานาคารแห่งหนึ่ง ได้ขโมยเช็คที่สาขา
เตรียมไว้ เพื่อยอมให้ลูกค้าไป 1 ฉบับ แล้วปลอมลายมือชื่อลูกค้า ส่งจ่ายเงินจำนวน
150,000.- บาท มอบให้ นาย ก. นำไปเปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ที่ธนาคารพาณิชย์
อีกแห่งหนึ่ง เมื่อธนาคารดังกล่าวส่งเช็คมาเรียกเก็บเงิน ผู้ทุจริตได้เก็บเช็คฉบับนั้นไว้

ไม่นำมาลงบัญชี และใส่ใบนำส่งเช็คเพื่อมีใบหลักฐานการคืนเช็คฉบับนั้น จากนั้นจึงได้ไปถอนเงินจากบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ที่ตนเปิดไว้ที่ธนาคารอื่นนั้น

วิธีการป้องกัน จะต้องกำหนดระเบียบและวิธีปฏิบัติในการควบคุม เก็บรักษาและเบิกจ่ายสมุดเช็คให้มีความรัดกุมและปลอดภัย และจะต้องควบคุมให้มีการปฏิบัติตามระเบียบและวิธีปฏิบัติดังกล่าวโดยเคร่งครัด การนำเช็คออกมาจากห้องมั่นคงเพื่อเตรียมไว้สำหรับจ่ายให้ลูกค้าที่มาขอเบิก และการเก็บรักษาจนจ่ายให้ลูกค้า จะต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของพนักงานชั้นบริหารอย่างใกล้ชิด เพื่อมิให้ผู้อื่นผู้ใดแอบนำไปใช้ได้ และก่อนจ่ายสมุดเช็คให้ลูกค้า พนักงานชั้นบริหารที่มีหน้าที่ควบคุมการเบิกจ่ายสมุดเช็ค จะต้องนับจำนวนเช็คในแต่ละเล่มว่ามีครบถ้วนหรือไม่ นอกจากนี้ เช็คที่ธนาคารพาณิชย์อื่นส่งมาเรียกเก็บนั้น จะต้องกำหนดวิธีปฏิบัติให้สามารถควบคุมและตรวจสอบได้ กล่าวคือ เช็คและใบนำส่งเช็คจะต้องส่งให้พนักงานชั้นบริหารหรือพนักงานผู้รับมอบอำนาจตรวจสอบว่าถูกต้องตรงกันก่อน แล้วพนักงานผู้รับมอบอำนาจจึงส่งเช็คให้พนักงานบัญชีนำไปหักบัญชีรายตัวผู้ฝาก โดยเก็บใบนำส่งเช็คไว้เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการควบคุมและตรวจสอบการนำเช็คไปหักบัญชีรายตัวผู้ฝากของพนักงานบัญชีรวมทั้งการคืนเช็ค

ตัวอย่างที่ 3

เรื่องทุจริต ผู้ช่วยสมุหบัญชีของสาขานาคารแห่งหนึ่งได้ปลอมแปลงเช็คของสาขา 6 ฉบับ รวมเป็นเงิน 3 ล้านบาท โดยใช้เลขที่บัญชีเงินฝากของลูกค้าสาขาแห่งนี้ และนำเช็คดังกล่าวไปเข้าบัญชีที่ธนาคารพาณิชย์อื่น 2 แห่ง เมื่อธนาคารดังกล่าวส่งเช็คมาเรียกเก็บผู้ทุจริตได้นำเช็คเหล่านั้นไปเผาทำลาย

วิธีการป้องกัน เนื่องจากการทุจริตนี้กระทำโดยพนักงานผู้รับมอบอำนาจของธนาคาร ฉะนั้นวิธีการป้องกันที่ล้าชัญ คือ การใช้นโยบายบุคคลที่เหมาะสมในการคัดเลือกและแต่งตั้งพนักงานให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ และที่สำคัญที่สุดคือ ผู้บังคับบัญชาจะต้องสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ผู้ใ้ไปบังคับบัญชาอยู่เสมอ เพื่อให้ทราบถึงความเคลื่อนไหว

ทางการเงินที่ผิดปกติหากพบว่าพนักงานคนใดใช้จ่ายเงินเกินกว่ารายได้ของเขา หรือมีความต้องการใช้เงินจำนวนมากอันเนื่องจากปัญหาส่วนตัว ควรให้ความสนใจ เรียกมาสอบถามและให้คำแนะนำปรึกษาหรือช่วยเหลือตามแต่กรณี เพื่อมิให้เขาต้องทำลายความซื่อสัตย์ของตนเองลง

ตัวอย่างที่ 4

เรื่องทุจริต นาย ก. ซึ่งเป็นพนักงานบัญชีเงินฝากในธนาคารแห่งหนึ่ง ได้ทุจริตบัญชีเงินฝากของลูกค้า โดยจำกัดวงทุจริตอยู่เฉพาะบัญชีเงินฝากในกลุ่มบัญชีที่มีบัญชีเงินฝากของเขารวมอยู่ด้วย วิธีการทุจริต ทำโดยเก็บบัญชีเงินฝากของลูกค้า และเครดิตบัญชีเงินฝากของตนเองด้วยจำนวนเงินที่เขาต้องการ แล้วจึงถอนเงินจากบัญชีเงินฝากของตนเอง เพื่อป้องกันมิให้เงินฝากเงินเกิดความสงสัย เขาจะกักรายงานการฝากและถอนเงินที่ธนาคารส่งให้ลูกค้าไว้ก่อน เพื่อแก้ไขให้แสดงยอดเงินฝากที่ควรจะเป็นจริง แล้วจึงส่งให้ลูกค้า

วิธีการป้องกัน ธนาคารควรเข้มงวดการตรวจสอบยอดคงเหลือตามบัญชีกับเอกสารประกอบการลงบัญชีโดยพนักงานชั้นบริหาร และดงลายมือชื่อกำกับรายการทุกครั้ง นอกจากนั้นเพื่อความระมัดระวังขึ้นต้องมิให้พนักงานบัญชีเงินฝากคนใดคนหนึ่งเป็นผู้บันทึกรายการหรือรับผิดชอบในบัญชีเงินฝากของตนเอง แต่จะต้องให้พนักงานคนอื่นที่มีชื่อเจ้าของบัญชีเป็นผู้รับผิดชอบ แม้ว่าการที่พนักงานรับผิดชอบบัญชีเงินฝากของตนเองนี้ จะเป็นไปได้โดยบังเอิญจากการสับเปลี่ยนหน้าทำงานก็ตาม ก็จะต้องหลีกเลี่ยงมิให้เกิดการรับผิดชอบบัญชีเงินฝากของตนเองขึ้นได้ โดยอาจจะแยกบัญชีของพนักงานออกไว้ทางการส่งรายงานการฝากและถอนเงินใหม่ฝาก ก็จะต้องมิให้พนักงานที่รับผิดชอบบัญชีเงินฝากเหล่านั้น มีหน้าที่โดยตรงหรือเกี่ยวเนื่องในการจัดเตรียมและจัดส่ง เพื่อมิให้เขามีโอกาสแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงรายงานการฝากและถอนเงินได้

ตัวอย่างที่ 5

เรื่องทุจริต พนักงานรักษาเงินของสาขานาคารแห่งหนึ่งได้ยักยอกเงินที่รับฝากจากลูกค้า โดยการแก้ไขจำนวนเงินในใบฝากเงินให้ต่ำกว่าความเป็นจริง วิธีการทุจริตกระทำดังนี้ เมื่อมีผู้นำเงินมาฝากเข้าบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ เช่น 20,000.- บาท ผู้ทุจริตจะลงรับเงินในสมุดคู่มือฝากใหญ่ฝากครบถ้วน แต่จะแก้ไขจำนวนเงินในใบฝากเงินให้เบี่ยงไปตามจำนวนเงินที่จะเข้าบัญชีใหญ่ฝาก เช่น 10,000.- บาท เพื่อยักยอกเงินส่วนทาง แล้วจึงส่งใบฝากเงินให้สมุดบัญชีลงชื่ออนุมัติการนำเงินฝากเข้าบัญชี เพื่อเป็นหลักฐานให้พนักงานบัญชีนำไปลงบัญชีผู้ฝากต่อไป สาขาแห่งนี้ไม่ได้มีการพิสูจน์ยอดคงเหลือของบัญชีเงินฝากออมทรัพย์โดยการขอคำรับรองยืนยันจากผู้ฝากเลย

วิธีการป้องกัน การรับเงินฝากเข้าบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ ควรให้พนักงานบัญชี เป็นผู้บันทึกรายการรับฝากในสมุดคู่มือฝากพร้อมกับในบัญชีรายตัวผู้ฝาก โดยใช้ใบฝากเงินเป็นหลักฐานการบันทึกบัญชี แล้วส่งให้พนักงานผู้รับมอบอำนาจตรวจสอบและลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน หน้าที่การรับ-จ่ายเงินกับหน้าที่การบันทึกบัญชีจะต้องแบ่งแยกกันโดยเด็ดขาด วิธีการป้องกันที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ จะต้องใช้การพิสูจน์ยอดคงเหลือของบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ด้วยการขอคำรับรองยืนยันจากผู้ฝากโดยตรง โดยให้ผู้ตรวจสอบภายในเป็นผู้จัดทำใบคำขอคำรับรองยืนยันยอดเงินฝาก และจัดส่งไปให้ผู้ฝาก รวมทั้งเป็นผู้รับคำตอบด้วย

ตัวอย่างที่ 6

เรื่องทุจริต ผู้จัดการสาขานาคารแห่งหนึ่ง ได้กระทำการทุจริตโดยไม่นำเงินฝากของลูกค้าเข้าบัญชีเงินฝากที่ธนาคาร กล่าวคือ เมื่อลูกค้าขอเปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์หรือเงินฝากประจำเพื่อนำเงินมาฝากเข้าบัญชี ผู้ทุจริตจะออกสมุดคู่มือฝากซึ่งบันทึกการรับฝากเงินให้ลูกค้า แต่ไม่นำเงินที่ลูกค้าฝากนั้นเข้าบัญชีผู้ฝากที่ธนาคาร เนื่องจากเงินฝากของสาขาแห่งนี้ได้เพิ่มขึ้นเป็นปกติเช่นเดียวกับสาขาอื่น ๆ อีกทั้งผู้จัดการสาขานี้

ก็เป็นผู้มีฐานะการเงินดีและทำงานในตำแหน่งนี้มาเป็นเวลานาน จึงทำให้สำนักงานใหญ่ไม่สงสัย การทุจริตถูกเปิดเผยขึ้นเมื่อผู้จัดการถึงแก่กรรม มีผู้ฝากยื่นสมทศผูกเพื่อให้ธนาคารบันทึกรายการ ปรากฏว่าไม่มีทรัพย์สินของผู้ฝากรายนั้น จึงได้มีการสอบสวนกันขึ้น

วิธีการป้องกัน การทุจริตตามตัวอย่างนี้กระทำโดยผู้จัดการธนาคาร ซึ่งเป็นพนักงานผู้บริหารที่ได้รับความไว้วางใจจากธนาคารให้ดูแลกิจการ วิธีการป้องกันที่จะช่วยลดการทุจริต ก็คือ การคัดเลือกพนักงานให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ จะต้องกระทำอย่างระมัดระวังและรอบคอบ กำหนดให้มีการหยุดพักณระยะเวลาหนึ่ง แล้วจัดส่งผู้อื่นเข้าปฏิบัติงานที่แทน หรือให้มีการตรวจสอบภายในโดยสม่ำเสมอ

นอกจากตัวอย่างการทุจริตตามตัวอย่างที่ได้อธิบายมาข้างต้นแล้ว ยังมีวิธีการทุจริตอื่น ๆ ที่ได้เกิดขึ้นแล้วดังเช่น

-เมื่อผู้ฝากนำเงินมาเข้าบัญชี ผู้ทุจริตรับเงินและยกยอกไว้ โดยปลอมลายมือชื่อผู้รับมอบอำนาจลงนามของธนาคารในเอกสารที่ต้องคืนให้ผู้ฝาก และไม่นำเงินเข้าบัญชีของผู้ฝาก โดยการทำลายใบฝากเงินเสีย

-ยกยอกเงินที่รับฝากจากลูกค้าที่ให้ความไว้วางใจธนาคาร โดยไม่ออกไปรับฝากให้เนื่องจากลูกค้ามาติดต่อนอกเวลาทำการ หรือพนักงานไปรับเงินฝากนอกสถานที่ทำการ และไม่นำเข้าบัญชีให้ลูกค้า

-ยกยอกเงินฝากของลูกค้า โดยการแก้ไขจำนวนเงินในเช็คสั่งจ่ายของลูกค้าให้สูงกว่าความเป็นจริง เพื่อยกยอกส่วนต่าง

-ผู้ทุจริตเขียนเช็คสั่งจ่ายจากบัญชีของตนเองมาเบิกเงิน แต่ได้นำเช็คนั้นไปหักบัญชีเงินฝากของลูกค้า

-บันทึกการรับเงินฝากสูงกว่าความเป็นจริง และ/หรือบันทึกการถอนเงินต่ำกว่าความเป็นจริง เพื่อถอนเงินส่วนที่เหลือออกไปภายใต้หลักฐานปลอม

-ผู้ทุจริตได้ถอนเงินจากบัญชีเงินฝากของลูกค้าที่ไม่มีการเคลื่อนไหว หรือ โอนเงินจากบัญชีที่ไม่เคลื่อนไหว ไปชดเชยบัญชีเงินฝากอื่น ๆ ที่คนได้ถอนเงินออกไป ใ้ส่วนตัว

-ผู้ทุจริตสร้างบัญชีเงินฝากขึ้นโดยปลอมลายมือชื่อของพนักงานชั้นบริหาร ในเอกสารที่ใช้ในการเปิดบัญชี และดงรับเงินฝากซึ่งความจริงไม่ได้รับและไม่ได้ทำ สลิปประกอบ เพื่อถอนเงินออกไปภายหลัง

-ผู้ทุจริตได้สมคบกับลูกค้าถอนเงินไปแบ่งกัน โดยละเว้นการหักบัญชีราย ตัวผู้ฝากเมื่อได้รับเช็คสั่งจ่ายของลูกค้า

-ผู้ทุจริตแก้ออกคงเหลือในบัญชีเงินฝากของลูกค้าหรือแก้ไขจำนวนเงินนำ ฝากให้สูงกว่าความเป็นจริง เพื่อให้ยอดเงินในบัญชีของลูกค้ามีพอจ่ายตามจำนวนเงิน ในเช็คที่ตนขอพิมพ์จากลูกค้าที่คุ้นเคย แล้วจึงเบิกเงินไปใช้ส่วนตัว

-ผู้ทุจริตสมคบกับลูกค้าโดยแก้ออกเงินคงเหลือในบัญชีเงินฝากของลูกค้า สูงกว่าความเป็นจริง และให้ลูกค้าถอนเงินออกไปแบ่งกัน

-ผู้ทุจริตปลอมลายมือชื่อของผู้ฝากไปถอนเงินฝาก แล้วถอนเงินจากบัญชี นั้น ๆ ไปใช้ส่วนตัว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย